

QIYOSIY PSIXOLOGIYA

DTPI pedagogika fakulteti boshlang'ich ta'lim yo'nalishi

107-BT-guruh talabasi

Jontay-Aminova Dilfuza Zafar qizi,

[*bintuzafar800@gmail.com*](mailto:bintuzafar800@gmail.com)

DTPI pedagogika fakulteti boshlang'ich ta'lim yo'nalishi

107-BT-guruh talabasi

Bozorova Shoirra Saidaliyevna

[*saydalibekmurodov833@gmail.com*](mailto:saydalibekmurodov833@gmail.com)

Annotatsiya. Qiyosiy psixologiya — inson psixikasini o'rganishning turli usullarini, shuningdek, insonning boshqa odamlar bilan o'zaro aloqalarini tahlil qiladigan psixologiya sohasidir. Ushbu soha doirasida psixologik hodisalar turli madaniy, tarixiy va individual nuqtai nazarlardan taqqoslanadi. Qiyosiy psixologiya odatda psixologik jarayonlar, ong, xotira, emotsiyalar va ijtimoiy munosabatlarning turli xalqlar va ijtimoiy guruhlar orasidagi farqlarni o'rganadi. Maqola qiyosiy psixologiyaning asosiy nazariyalarini va metodologiyalarini batafsil ko'rib chiqadi. Shuningdek, maqola insonning umumiy psixologik xususiyatlari bilan bir qatorda, turli madaniyatlarda va ijtimoiy sharoitlarda qanday farqlar mavjudligini tahlil qiladi. Tadqiqotlar va tajribalar asosida psixologik jarayonlar, masalan, kognitiv, emotsional va motivatsion mexanizmlar qiyosiy ravishda o'rganiladi.

Kalit so'zlar. Kognitiv psixologiya, emotsional psixologiya, psixoterapiya, fikr, diqqat, globalizatsiya, identifikatsiya va xotira.

Abstract. Comparative psychology is a branch of psychology that analyzes various methods of studying the human psyche, as well as human interactions with other people. Within this field, psychological phenomena are compared from

different cultural, historical, and individual perspectives. Comparative psychology generally studies differences in psychological processes, consciousness, memory, emotions, and social relationships between different nations and social groups. The article examines the main theories and methodologies of comparative psychology in detail. The article also analyzes the general psychological characteristics of a person, as well as the differences in different cultures and social conditions. Based on research and experience, psychological processes such as cognitive, emotional and motivational mechanisms are comparatively studied.

Key words. *Cognitive psychology, emotional psychology, psychotherapy, thought, attention, globalization, identity and memory.*

Абстрактный. *Сравнительная психология — раздел психологии, анализирующий различные методы изучения человеческой психики, а также взаимодействия человека с другими людьми. В этой области психологические явления сравниваются с разных культурных, исторических и индивидуальных точек зрения. Сравнительная психология в основном изучает различия в психологических процессах, сознании, памяти, эмоциях и социальных отношениях между разными народами и социальными группами. В статье подробно рассматриваются основные теории и методологии сравнительной психологии. В статье также анализируются общие психологические особенности человека, а также различия в разных культурах и социальных условиях. На основе исследований и опыта сравнительно изучаются психологические процессы, такие как когнитивные, эмоциональные и мотивационные механизмы.*

Ключевые слова. *Когнитивная психология, эмоциональная психология, психотерапия, мышление, внимание, глобализация, идентичность и память.*

Kirish qism.

Qiyosiy psixologiya insonning psixologik jarayonlarini turli madaniyatlar, geografik hududlar va ijtimoiy guruhlar o'rtasida taqqoslashga qaratilgan ilmiy sohadir. Ushbu sohaga oid tadqiqotlar, turli madaniyatlar o'rtasida insonning fikrlash usuli, his-tuyg'ulari, xulq-atvori va ijtimoiy munosabatlariga ta'sir ko'rsatuvchi omillarni o'rganadi. Boshqacha aytganda, qiyosiy psixologiya umumiy psixologik qonuniyatlarni aniqlash bilan birga, madaniyatlararo farqlarni tushunishga xizmat qiladi. Bu maqola qiyosiy psixologiyaning asosiy tushunchalarini, metodologiyasini va sohadagi eng so'nggi tadqiqotlarni ko'rib chiqadi. Qiyosiy psixologiya inson psixikasining madaniyatlararo farqlanishini o'rganadi. Madaniyatlararo farqlarni aniqlashda, psixologik jarayonlarning universal xususiyatlari va madaniyatga xos xususiyatlari tahlil qilinadi. Masalan, xotira, diqqat, emotsiyalar, motivatsiya, ijtimoiy xulq-atvor kabi psixologik hodisalar turli madaniyatlarda qanday namoyon bo'lishi mumkinligini o'rganish muhim hisoblanadi.

Qiyosiy psixologiyaning asosiy yo'nalishlari

Madaniyatlararo psixologiya: Bu yo'nalish turli madaniyatlardagi psixologik hodisalarni taqqoslaydi. Misol uchun, ba'zi madaniyatlarda o'zini o'zi ifoda etish va individualizm muhim bo'lsa, boshqalarida esa jamoatchilik va kollektivizm ustuvor hisoblanadi. Shuningdek, madaniyatlararo farqlar, masalan, emotsiyalarni namoyon etish, xulq-atvor va ta'lim tizimlaridagi farqlarni o'rganadi.

Ijtimoiy psixologiya: Guruhlararo munosabatlar, stereotiplar, ijtimoiy identifikatsiya va guruh dinamikasi kabi ijtimoiy xulq-atvorni o'rganadi. Qiyosiy psixologiyada bu masalalar madaniyatlar o'rtasida qanday farqlanishini tushunishga yordam beradi.

Kognitiv psixologiya: Kognitiv jarayonlar (xotira, diqqat, o'qish, qaror qabul qilish va h.k.) turli madaniyatlarda qanday ishlashini o'rganadi. Masalan, xotira va

bilish jarayonlaridagi farqlarni tahlil qilish, turli madaniyatlarda ongni shakllantiruvchi omillarni ko'rib chiqadi.

Emotsional psixologiya: Emotsiyalarni ifodalash va boshqarish usullari madaniy farqlarga bog'liqdir. Ba'zi madaniyatlarda hissiyotlarni ochiq ifodalashga ruxsat berilsa, boshqalarida bu cheklangan yoki jamiyatning ijtimoiy me'yorlariga mos kelmasligi mumkin.

Qiyosiy psixologiyaning metodologiyasi

Qiyosiy psixologiyada turli metodlar qo'llaniladi. Ular orasida:

Eksperimental tadqiqotlar: Psixologik jarayonlar va xulq-atvorni madaniyatlar o'rtasida taqqoslash uchun eksperimentlar o'tkaziladi.

Kvalitativ tadqiqotlar: Intervyular, kuzatishlar va anketalar yordamida madaniyatlararo farqlar tahlil qilinadi.

Metodologik farqlanishlar: Tadqiqotchilar madaniyatlarning o'ziga xos xususiyatlariga moslashtirilgan metodologiyalarni ishlab chiqadilar, chunki bir madaniyatda ishlatilgan usul boshqa madaniyatda samarali bo'lmasligi mumkin.

Qiyosiy psixologiyaning amaliy qo'llanilishi

Qiyosiy psixologiya amaliyotda ham juda katta ahamiyatga ega. U quyidagi sohalarda qo'llaniladi:

Ta'lim: O'qitish va o'rgatish usullari madaniy farqlarga bog'liq. Masalan, ba'zi madaniyatlar o'quvchilardan mustaqil fikrlashni talab qilsa, boshqalari jamoaviy o'rgatish va ko'proq kollektiv yondashuvni qo'llaydi.

Ijtimoiy ish: Turli ijtimoiy guruhlariga xizmat ko'rsatishda madaniyatlararo farqlarni tushunish muhimdir. Psixologlar, turli madaniyatdagi odamlarning ehtiyojlarini hisobga olishlari zarur.

Psixoterapiya: Psixoterapevtlar turli madaniyatlarga xos bo'lgan davolash usullarini qo'llashlari kerak. Masalan, emotsional jarohatlarni davolashda, madaniy xususiyatlarni inobatga olish zarur bo'lishi mumkin. Qiyosiy psixologiya inson psixikasini va xulq-atvorini turli madaniyatlar o'rtasida taqqoslash orqali bizning tushunishimizni kengaytiradi. Bu soha madaniyatlararo farqlarni va umumiyliklarni o'rganish orqali, insonning universal va madaniyatga xos xususiyatlarini aniqlashga yordam beradi. Shuningdek, qiyosiy psixologiya ijtimoiy, ta'lim va psixoterapiya kabi amaliy sohalarda keng qo'llaniladi, bu esa odamlar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni yaxshilashga xizmat qiladi

Metodologiya

Qiyosiy psixologiyada tadqiqotlar olib borishda bir nechta metodologik yondoshuvlar mavjud. Ular orasida eksperimental metod, anketalar va so'rovnomalar, kuzatish va intervyu olib borish metodlari keng qo'llaniladi. Madaniyatlararo tadqiqotlarda, turli guruhlar o'rtasida psixologik farqlarni aniq kuzatish uchun metodologiya maxsus sharoitlarga moslashtiriladi.

Qiyosiy Psixologiyaning Zamonaviy Tadqiqotlari

Zamonaviy qiyosiy psixologiyaning eng dolzarb yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

Madaniyatlararo Psixologik Farqlarni O'rganish

Ushbu sohadagi tadqiqotlar, turli madaniyatlar orasidagi o'xshashliklar va farqlarni aniqlashga qaratilgan. Psixologlar xulq-atvorni, emotsiyalarni va motivatsiyani qiyoslaydi va bu jarayonlarning madaniyatga qanday bog'liqligini tahlil qiladi.

Globalizatsiya va Madaniyatlararo O'zgarishlar

Globalizatsiya jarayonlari turli madaniyatlar o'rtasida o'zaro ta'sirni kuchaytirganligi sababli, qiyosiy psixologiya sohasida globallashtiruvning inson psixologiyasiga ta'siri o'rganilmoqda. Madaniy almashuv va global aloqalar insonning kognitiv va emotsional jarayonlarini qanday o'zgartiradi?

Guruh Ijtimoiy Identifikatsiya va Dinamikasi

Guruhlararo munosabatlar, stereotiplar va ksenofobiya kabi mavzular ham qiyosiy psixologiyaning dolzarb tadqiqotlaridan biridir. Turli madaniyatlarda guruh kimligini shakllantiruvchi omillar va ularning jamiyatga ta'siri tahlil qiladi. Qiyosiy psixologiya inson psixikasini va xulq-atvorini turli madaniyatlar va ijtimoiy guruhlar o'rtasida taqqoslash orqali insonning universal va madaniyatga xos xususiyatlarini tushunishga yordam beradi. Ushbu soha zamonaviy tadqiqotlarda madaniyatlararo farqlar, guruh dinamikasi va globalizatsiyaning inson psixologiyasiga ta'siri kabi muhim masalalarni o'rganadi. Qiyosiy psixologiyaning kelajakdagi rivojlanishi insonlarning madaniyatlararo o'zaro aloqalarini yaxshilashga va global muammolarni hal qilishga yordam berishi mumkin.

Xulosa.

Qiyosiy psixologiya inson psixikasini va xulq-atvorini turli madaniyatlar, ijtimoiy guruhlar va geografik hududlar o'rtasida taqqoslab o'rganadigan soha bo'lib, bu soha yordamida insonning umumiy psixologik xususiyatlarini va madaniyatga xos xususiyatlarini ajratib ko'rsatish mumkin. Qiyosiy psixologiyaning asosiy maqsadi — psixologik hodisalar va jarayonlarning madaniy va ijtimoiy kontekstda qanday farq qilishini tushunishdir. Qiyosiy psixologiya turli madaniyatlarda xulq-atvor, emotsiyalar, motivatsiya, kognitiv jarayonlar va ijtimoiy munosabatlarning qanday shakllanishini o'rganadi. Shuningdek, bu soha individualizm va kollektivizm, stereotiplar, guruh dinamikasi va ijtimoiy identifikatsiya kabi ijtimoiy psixologiya masalalarini ham qamrab oladi. Qiyosiy psixologiyaning metodologiyasi madaniyatlararo farqlarni hisobga olgan holda ishlab chiqilgan va bu usullar psixologik tadqiqotlarning aniq va haqqoniy natijalarini olishga yordam beradi. Eksperimental metodlar, anketalar, so'rovnomalar va intervyular yordamida madaniyatlar o'rtasidagi psixologik farqlar tahlil qilinadi. Ushbu soha amaliyotda, xususan, ta'lim, psixoterapiya, ijtimoiy ish va global aloqalar sohalarida katta ahamiyatga ega. Madaniyatlararo farqlarni tushunish va hisobga olish, odamlar o'rtasidagi samarali aloqalarni o'rnatish va ijtimoiy muammolarni hal qilishda

muhim rol o'ynaydi. Shunday qilib, qiyosiy psixologiya, insoniyatning turli madaniyatlarda va sharoitlarda qanday psixologik jarayonlarni boshdan kechirayotganini aniqlashga va bu bilimlarni amaliy sohalarda qo'llashga imkon yaratadi. Bu soha inson psixologiyasining yanada chuqurroq tushunilishiga, shuningdek, global dunyoda madaniyatlararo o'zaro aloqalarni yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. <https://president.uz/uz> - Uzbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb- sayti.
2. Урунтаева Г.А. Детская психология. - М.: «Академия», 2010. -С. 36.
3. Поддьяков Н.Н. Мышление дошкольника. - М.: «Педагогика», 1977. -С. 222.
4. Ғозиев Э. Тафаккур психологияси. - Т.: «Укитувчи», 1990.
5. Каримова В.М., Суннатова Р. Мустакил фикрлаш. - Т.: «Шарк», 2000.
6. Нишонова З.Т. Мустакил ижодий фикрлаш. - Т.: «Фан», 2004.
7. Тихомиров О.К. Психология мышления. - М.: МГУ, 1984.
8. Венгер Л.А., Венгер А.Л. Домашняя школа мышления (для пятилетних детей). - М.: «Знание», 1984.
9. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. - М.: «Просвещение», 1991.
10. Выготский Л.С. Мышление и речь. - М.: «Педагогика»,